

Se strinjate

Slovenski pisatelj ne piše

Maja Novak

Mož na ulici si brunda v brado. Ob njem ni nikogar. Pogovarja se s sabo. Manično krili z levico, členke druge dlani prižema k pobešenemu licu, kakor da bi ga bolel desni kočnik, in po vsem sodeč se pogovarja sam s sabo. Še pred leti bi bilo tako vedenje znak duševnih tegob. V vsaki vasi so tako prepoznavali norčke. Toda danes je jasno: možakar uporablja mobitel.

Ne bo leto 2000 tisto prelomno za našo književnost. Navsezadnje so po sredi samo štiri cifre, aritmetična in računovodska kategorija, ki si po naravi stvari ne zasluži plehke mistifikacije, kakršni smo te dni priča. Ampak kot kaže, se je zaradi ericssonov in nokij nekaj premaknilo v glavah in vsi smo postali podjetniki. Vsi imamo *public relations* na koncu jezika. To je, menimo, naša dolžnost.

Današnji slovenski pisatelj ne piše. Za to nima časa. Namesto tega obrezuje in zaliva svojo javno podobo. Prodaja. S čim krošnjari, ko pa že dolgo ni ustvaril nič tehtnega, to je drugo vprašanje. Morebiti postransko? Ko sem se pred tedni prvič (in upam, da zadnjič!) zapletla v upravljanje skupnih zadev na Društvu slovenskih pisateljev, sem prejela nekaj pisem kolegov, ki o skupnih zadevah razmišljajo drugače od mene. Seveda imajo do tega nesporno pravico. V njihovih pismih

me je zato zbolel en sam stavek. Približno tako je zvenel: le zakaj se oglašate, ko pa do danes niste delali drugega, kot da ste skrbeli za svojo literarno kariero? *Skrbela sem*, res: namreč nekaj čakala in črtala več, kot sem sproti natipkala, tuhtala, se vsak buden trenutek sovražila zaradi slabo oblikovanih stavkov ter kar nekaj noči prebedela – to napako priznam. Zlasti tisti, ki nam neizpovedano v nas še ne pusti počivati na lovoričah, pa tisti, ki nosimo dvomljivo častno titulo svobodnega kulturnega delavca, smo v minulih letih večino svojih talentov, moči in entuziazma pač morali usmerjati v čim kvalitetnejše pisanje. Zato se imenujemo pisatelji. Ko bi se ukvarjali s čim drugim, bi nas najbrž klicali drugače. Ampak avtor omenjenega dopisa je imel po svoje tudi prav. Mogoče bi se nekaterim od nas po novem res smelo reči tudi karieristi.

Nacionalne književnosti ne bosta pokopala državni proračun ne ministrstvo za kulturo (čeprav se trudita), zato pa jo utegnejo osiromašiti tisti čedalje številnejši pisci, ki prisegajo na podjetništvo, trg, marketing in samopromocijo. Ta je včasih videti takole. Pustiš se povabiti v tujo državo ... ali v dve ... ali v tri, kaj pa veš, koliko jih je v resnici bilo, ko pa se zaradi divjega dirkanja po letališčih vse okrog tebe zliva v nepretrgano sivo marogo ... tu in tam maloštevilnemu občinstvu zares kaj prebereš, mogoče kratko zgodbo, ki si jo bil sestavil že v prejšnji

petletki, mogoče jo namesto tebe prebere igralka, in sicer slabo, ampak resnično pomembno je v najkrajšem možnem času srečati čim več ljudi, da bi jim pod nos pomolil svojo vizitko, rekoč: »I'm a Slovenian writer! Rotim vas, prevajajte me!« Rotim vas, pomagajte mi, da mi bo cena v lastni domovini zrasla na račun tujih jezikov, ki jih sam ne razumem. Nam je tega res treba? Mar dobra knjiga ni sama po sebi dovolj? (Morda bi v idealnem svetu za naš prodor prek domačih meja skrbeli založniki in strokovno podprto stanovsko društvo, ampak toliko dobrega hkrati najbrž niti mi sami ne bi več zmogli prenesti ...) Pa nočem reči, da je vsako gostovanje v inozemstvu enako; nekatera, mi zatrjujejo, so lahko celo prijetna. Opisani hipotetični primer poskuša biti samo karikatura tistega, kar se *mutatis mutandis* dogaja tudi v naših logih. Slovenski pisatelji se spreminjamo v važiče. Na vse se spoznamo in z vsem se ukvarjamo. Vtikamo se v vse po vrsti. Obsedeno se odzivamo na telefone in novinarje na oni strani žice osrečujemo s svojim mnenjem o politiki, lipicancih in drugih vidikih osamosvojitvene agrikulture, politiki, vzgoji otrok, politiki, splavu, politiki, ženski pisavi, politiki, slikarstvu, politiki, glasbi, Tomažu Pandurju, politiki, rezanem cvetju, politiki, podganah v naročju device Marije, politiki, neobstoječem narodnem filmu in kajpak politiki. Vsak teden damo vsaj en intervju, enkrat mesečno se šopirimo na malem ekranu, tu pa tam nas ugledajo v fraku, tu pa tam iz rumenega tiska izvemo, da smo noseči, tu pa tam nas premami kak vrug in se udeležimo javnega shoda, da bi »tam na leci, na visoki«, kakor pravi

Kette, »dvignili svoj glas grmeči«. Seveda takrat govorimo o politiki. Jutri bomo nastopali v televizijskih spotih in dobitnik naslednjega kresnika se bo pojavil na Playboyevi duplerici. Saj se zavedam, da postaja to malone nujno – in zavidam vsem tistim, ki imajo dovolj energije za to. Ampak dan je prekratek: kdaj naj torej pisatelji pišemo? Mar ne bi bilo bolje, ko bi politiko prepustili, predrzna ideja, politikom? Njih vsaj ni škoda ...

Vsakič, ko si književnik namesto tega, da bi zgrbljen nad računalnikom/pisalnim strojem/diktafonom/beležnico/lastno vestjo opravljal svoj poklic, privošči samovšečnost in pristaja na to, da bosta njegova fotografija in njegovo ime v čim bolj laskavem rastru objavljena v javnih občilih, dela škodo slovenski književnosti – prav zato, ker v resnici ničesar ne dela. Nič novega ne nosi v besedno zakladnico. Nekatera zrna v njej so že sprhnela od starosti in kašča postaja čedalje bolj prazna. Če bi zadevo gnali do skrajnosti, bi smeli trditi, da Slovenci kmalu ne bomo imeli iz česa zajemati. Bralni značkarji v osnovnih šolah že zdaj prebirajo častitljiva besedila, s katerimi se današnji štirinajstletni urbani mojster računalniških igrice ne more več poistovetiti. Pastirci, postelja gospoda Fibriha in pest dateljev mu najbrž bolj malo povejo. Kaj bo moral po diktatu že sicer inertnega šolstva prebirati v tretjem mileniju? Žurnalistične izjave tistih, ki nam je bil dan dar pisanja, pa nismo znali najti posvečenega trenutka zanj?

Ker družba avtorju z gmotnim podcenjevanjem njegovega dela tako ali tako onemogoča, da bi se posvečal

izključno temu, je dodaten trud z marketingom in tržno odmevnostjo najbrž le vpreganje voza pred konja: če hočeš s čim trgovati, moraš to najprej ustvariti. In za to so potrebni samota, tišina in sveta zasebnost. Pa najstane, kar hoče. Vzemimo si jih in napišimo končno kaj novega, saj namesto nas tega ne more storiti nihče. Ne pustimo se speljati na krhki led samoreklame. Ne tratimo let, ki so nam še ostala. Ne nasedajmo strokovnjakom za *public relations*, ki nas prepričujejo, da se je treba dati razčetreriti, če nas naj javnost opazi. Pošljimo jih k vragu, zalučajmo prenosni telefon skoz okno, ne menimo se za e-mail in pišimo, kajti sicer bo – absurdno – v prvi

samostojni slovenski državi s književnostjo v kratkem tako, kot je o volji do moči zapisal Martin Buber:

»Kjer vidimo, da velik človek namesto za svojim dejanskim ciljem hlepi po moči, kmalu spoznamo, da se je izpridil, ali natančneje, njegov odnos do njegovega dela se je izpridil. Sam se napihuje, delo pa se mu odpoveduje, utelešenje duha se ne dogaja več ... Časi kulturne veličine neke skupnosti so le redko isti kot časi višine njene moči; velika, pristna, nesamovoljna kulturna produktivnost večinoma hodi pred časom velikega teženja za močjo in boja za moč, in kulturna dejavnost, ki temu sledi, je večinoma samo še zbiranje, dopolnjevanje in posnemanje.«

